

Анна Іванівна Носенко
Наталія Адольфівна Лоза
Дмитро Олександрович Величко

Методичні принципи роботи над завданням «Натюрморт в умовах кольорового освітлення» у контексті формування компетентностей у сфері живопису здобувачів вищої освіти мистецьких спеціальностей

УДК 378:011.3-051:7:7.049.6 (045)
DOI <https://doi.org/10.24195/artstudies.2025-3.9>

Анна Іванівна Носенко
кандидат мистецтвознавства, доцент,
заслужений діяч мистецтв України,
завідувач кафедри образотворчого
мистецтва
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
ORCID: 0000-0001-6876-5382

Наталія Адольфівна Лоза
доцент, заслужений художник України,
доцент кафедри образотворчого
мистецтва
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
ORCID: 0000-0002-2313-4584

Дмитро Олександрович Величко
доцент, заслужений діяч мистецтв
України,
доцент кафедри образотворчого
мистецтва,
декан художньо-графічного факультету
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
ORCID: 0000-0003-4961-2481

Стаття надійшла в редакцію: 02.07.2025
Стаття прийнята: 30.07.2025
Опубліковано: 14.10.2025

У статті розкрито актуальність і важливість роботи над завданням створення натюрморту в умовах кольорового освітлення для набуття компетентностей у царині живопису здобувачів вищої освіти мистецьких спеціальностей на художньо-графічному факультеті Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Показано методичні принципи створення постановки натюрморту для якомога більш наглядного виявлення особливостей зміни кольору. Розкрито значення візуальних експериментів зі зміною освітлення одного натюрморту для розвитку теоретичного розуміння принципів зміни предметного кольору в освітленій і тінювій частинах предметів і практичних навичок аконстантного сприйняття мотиву. Доведено відповідність кольорів світла і тіні із взаємозалежністю додаткових (контрастних) кольорів у моделі кольорового кола.

Виявлено взаємозв'язок завдання живопису натюрморту в умовах кольорового освітлення з подальшим ускладненням мотиву до тематичних фігуративних постановок в умовах особливих світлових станів природи (схід чи захід сонця) або штучного освітлення (вогнище). Наведено методичні приклади творів митців Європи й Одеси, які ставили у творчості проблему освітлення як основну, для наочної демонстрації студентам.

Наукова новизна: у статті вперше докладно розкрито методичні принципи роботи над завданням «Натюрморт в умовах кольорового освітлення» як необхідну частину системи формування професійних компетентностей у сфері живопису майбутніх митців і викладачів образотворчого мистецтва.

Ключові слова: натюрморт в умовах кольорового освітлення, аконстантне сприйняття кольору, компетентності у сфері живопису, методика живопису.

Постановка проблеми. Художньо-графічний факультет (далі – ХГФ) ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (далі – Університет Ушинського) є провідним осередком збереження та розвитку традицій Одеської мистецької школи, зокрема в живописній царині. Дисципліна «Теорія та практика живопису» є основним компонентом у набутті професійних компетентностей здобувачів як з мистецької педагогічної спеціальності А4 Середня освіта (Образотворче мистецтво), так і творчих спеціальностей В4 Образотворче мистецтво та реставрація і В3

Декоративне мистецтво та ремесла. Знання, уміння та навички із живопису відіграють провідну роль у міжпредметних зв'язках, збагачують можливості в інших дисциплінах, зокрема художньому ткацтві (яке в Одеському регіоні отримало потужний розвиток завдяки 30-річному функціонуванню на художньо-графічному факультеті майстерні гобелену Зінаїди Борисюк, яка разом з учнями створила унікальну Школу художнього ткацтва, що вирізняється якостями «живописності» та «світлоносності» багато в чому завдяки зв'язкам з мальовничими традиціями мистецької школи Півдня України).

Налаштувати кольоровий зір і колористичну пам'ять, навчити помічати та передавати тонку різницю в кольорі, його найтонші градації – вирішенню цієї проблеми слугує ціла низка завдань. Можна стверджувати, що ця мета, як червона нитка, пронизує всю програму із живопису на всі роки навчання. Але є у програмі завдання, які фокусно спрямовані на засвоєння конкретних аспектів живописної грамоти, які зі всієї купи завдань виокремлюють одну важливу проблему, тим самим надають здобувачу можливість зосередитись на її засвоєнні. Саме таким є завдання «Натюрморт в умовах кольорового освітлення».

Аналіз актуальних досліджень. Представлене дослідження логічно продовжує розроблення і обґрунтування методичних принципів розвитку професійних компетентностей здобувачів вищої освіти в галузі мистецтва. Йому передувала стаття, присвячена роботі над натюрмортом у холодній і теплій кольоровій гамі (Носенко та ін., 2023). У цих розробках ми спираємось на програмні праці із проблематики кольору й світла, зокрема Йоханесса Іттена «Мистецтво кольору: Суб'єктивний досвід і об'єктивне пізнання як шлях до мистецтва», Р. Арнхейма «Мистецтво і візуальне сприйняття». У праці Й. Іттена ми, зокрема, орієнтуємось на його положення щодо контрастів холодного і теплого, додаткових кольорів, а також симультанного контрасту (Іттен, 2022).

У навчальному посібнику «Кольорознавство» С.В. Прищенко окремим розділом розглядає тему освітлення і предметного кольору, де зазначає, що у звичайної людини фізіологічна та психологічна здатність до константності відчуття кольору виступає необхідною властивістю сприйняття навколишнього світу (Прищенко, 2009, с. 75). Проте у природі майже неможливо побачити чистий предметний колір, оскільки він постійно змінюється під впливом цілої низки чинників, як-от «контрастний взаємовплив сусідніх кольорів, властивості предмета та його поверхні, повітряне середовище та відстань, сила спектрального складу прямого та відбитого світу» (Прищенко, 2009, с. 76). Дослідниця зазначає роль художників-імпресіоністів, які «передали не лише те, що бачить людина, а і як вона бачить» (Прищенко, 2009, с. 77).

Саме завдання передати багатство змін кольору в умовах розмаїтих станів світло-повітряного середовища було програмним для імпресіоністів кінця XIX ст. і продовжилось як традиція у творчості митців Одеси кінця XIX – початку XXI ст. Особливості якостей творів митців Одеської мистецької школи, зокрема проблеми передачі в живопису взаємодії світла й кольору, докладно розглянуто в дисертаційному дослідженні А.І. Носенко «Пленер у живописі Одеси другої половини XX – початку XXI ст.» (Носенко, 2006).

Т.А. Прокопович у навчальному посібнику «Основи кольорознавства» розбирає теоретичні положення науки про колір, окреслює коло проблеми взаємодії кольору й освітлення, проте не зосереджується на детальному її висвітленні (Прокопович, 2022, с. 106–111). Різні аспекти знання про колір представлені в навчальних посібниках і методичних розробках, зокрема, С.М. Денисенко «Теорія кольору» (Денисенко, 2021), Б.І. Губаль «Спеціальний живопис» (Губаль, 2016), де розглядаються переважно завдання кольорознавства в галузі поліграфії та дизайну середовища.

Нині є прогалина в цілісній системі методології пізнання закономірностей «життя кольору» на прикладах у галузі живопису. Розроблення даної статті має підґрунтя у створених раніше методичних рекомендаціях «Натюрморт в умовах кольорового освітлення» до навчальної дисципліни «Теорія та практика живопису» для самостійної роботи здобувачів вищої освіти 2-го року навчання спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво) (Лоза та ін., 2023).

Мета статті – дослідити методичні принципи роботи над завданням «Натюрморт в умовах кольорового освітлення» у контексті формування компетентностей у сфері живопису здобувачів вищої освіти мистецьких спеціальностей.

Методологія дослідження. У дослідженні застосовувався комплекс методів, починаючи від практичного створення постановки натюрморту з добром доцільних предметів саме в контексті заявленої живописної проблеми; візуального експерименту з різним освітленням для порівняння і виявлення особливостей зміни предметного кольору предметів і взаємозв'язку із середовищем; методи аналізу і синтезу для вивчення і формулювання методичних принципів роботи над завданням «Натюрморт в умовах кольорового освітлення» у контексті формування компетентностей у сфері живопису здобувачів вищої освіти мистецьких спеціальностей.

Результати та їх обговорення. Завдання зображення натюрморту в умовах кольорового освітлення є обов'язковим у програмі дисципліни «Теорія та практика живопису». Такі завдання передбачені на 2-му році навчання студентів ХГФ Університету Ушинського. Протягом періоду навчання завдання досягнення форми поступово ускладнюються. Розвиток аконстантного (непостійного) сприйняття кольору й форми в умовах різного освітлення проходить етапи вивчення умов бокового, фронтального та контактного світла, розсіяного освітлення, форм у «глибокому просторі» на прикладах постановок різних натюрмортів, від найпростіших до складних, з різною матеріальністю і розмаїттям форм.

Одним із найважливіших завдань усіх навчальних занять є досягнення майбутніми фахівцями

поняття «живописність» і вміння втілювати його засобами малярства. Живописність – це особлива якість зображення, за якої предмет сприймається у взаємозв'язку з навколишнім середовищем. Тобто не «яскрава плямистість» (як часто думають ті, хто не знає таємниць майстерності), а тонка гармонія кольорового багатства предметних кольорів, які взаємодіють з оточенням: «коли все впливає і відчуває вплив від усього». Це здатність бачити й передавати рефлексні відношення, зміну предметного кольору залежно від кольору освітлення і стану навколишнього середовища. Фактично, це звичка до професійного аконстантного сприйняття і навчання принципів створення художнього образу.

Натюрморт є об'єктом осягнення особливостей зображення форми на початкових етапах формування професійних умінь і навичок. На його прикладі здобувачі вивчають особливості сприйняття форми у просторі, прийоми й методи для подальшої роботи в жанрах пейзажу, портрета, тематичної композиції.

Постановка натюрморту в умовах кольорового освітлення входить у структуру загального модуля «Засоби виразності в роботі над створенням натюрморту» та змістового модуля «Особливості колористичного рішення натюрморту в техніці олійного живопису», у якому вивчаються залежність предметного кольору від умов освітлення (кольорове освітлення), колір світла і тіні, створення колориту в постановці натюрморту у визначеній кольоровій гамі, а також на практиці осягається значення таких понять, як «контраст», «нюанс», «контрастна» та «зближена» кольорова гама.

У темі «Складний натюрморт із предметів побуту в умовах штучного кольорового освітлення (червоне світло)» перед здобувачами постають такі завдання: вивчити особливості зміни предметного кольору залежно від кольору освітлення на прикладі постановки натюрморту в різних умовах штучного і природного денного освітлення; поспостерігати, порівняти та проаналізувати ту саму постановку натюрморту в денному та штучному освітленні; композиційно розташувати у форматі; виявити об'ємну форму засобами світлотіні; передати великі кольорові й тонові відношення освітлених і тінюваних частин постановки; проробити деталі й узагальнити зображення.

Головне завдання теми, що вивчається, – навчити бачити кольорову різницю між освітленою та тінюваною частинами предметів. Означена різниця існує весь час. Світло, світловий промінь, практично ніколи не буває безколірним. Світло, природне чи штучне, має свій відтінок. Це буває більш відчутно, наприклад, за яскраво жовтогогарячих чи червоних промінів на заході сонця. Чи може менше розрізнятися в похмуру погоду. Звичайне денне світло в кімнаті має холоднуватий

відтінок. А прямі сонячні промені – теплі (у бік жовтого відтінку). Відчутно жовтим є випромінювання звичайної електричної лампи. Узагалі, промені світла, хоч трішки, але забарвлені. Світло завжди кольорове! Виходячи із цього, тінь – місце, закрите від світла, завжди є протилежною до світла. І важливо усвідомити: протилежною не тільки за тоном, але й за кольором! Якщо світло холодне – тіні теплі. Якщо світло забарвлене теплим – тінь набуває холодних відтінків.

Уміння бачити та розуміти контраст світла і тіні – одне з тих умінь, які відрізняють роботу професіонала від аматора. Щоб опанувати це досить непросте вміння, ми пропонуємо створити особливі умови, у яких здобувач вищої освіти буде змушений спостерігати саме цей контраст. Для кращого розуміння та засвоєння ми вважаємо за необхідне той самий натюрморт написати двічі за різних умов освітлення. Перший раз за звичайного денного світла в майстерні (це може бути етюд меншого формату, ніж основне завдання). Удруге той самий натюрморт, з того ж ракурсу, але вже осяганий інтенсивно забарвленим світлом – червоним, жовтогогарячим чи зеленим. Найбільш наочним прикладом буде червоний колір світла.

Осяганням постановки світлом, яке має досить активний кольоровий відтінок, тобто штучним підсиленням різниці між світлом і тінню, ми ставимо здобувача в незвичні для нього умови. Такі, які не звикло бачити його око. Умови, коли **вплив освітлення підкреслено великий**. Коли колір освітленої частини предметів (предметний колір) змінюється дуже сильно. Усе, на що потрапляють забарвлені промені, набуває кольору освітлення, стає спорідненим до кольору джерела світла. Натомість тінювані частини предметів, тіні та всі частини натюрморту, які закриті від прямого світла, у кольорі стають контрастними освітленню. Ця різниця настільки інтенсивна, що не побачити її майже неможливо. У цих умовах навіть початківець не зможе не помічати кольорових контрастів. Тож, наша ціль – спрямувати увагу студентів саме на незвично інтенсивний контраст і наполягати на фіксації цього стану в живописі.

У створенні постановки важливо враховувати колір предметів. Потрібно включити предмети теплих відтінків, нейтральних і холодних. Теплі кольори максимально підсилять свою яскравість, «запалають» у взаємодії із червоними променями в освітленій частині й «замутніють», стануть невиразними в холодних тінях. Холодні кольори предметів, навпаки, «згаснуть» у червоному світлі й посиляться в холодних зеленуватих затінках. **Обов'язково** потрібно додати один предмет або драперію **білого кольору**. Білий найбільш виразно покаже відбиття кольору освітлення і виявить кольорову тінь у «чистому вигляді».

Після створення постановки, перед початком роботи студентів, цікаво провести експеримент: продемонструвати різницю вигляду натюрморту в умовах денного бокового освітлення, потім підсвітити його софітом зі звичайною лампочкою, потім із жовтогарячим забарвленням і, урешті, червоним світлом (рис. 1, 2, 3, 4). Така «швидка» зміна станів освітлення дасть наочний контраст і допоможе здобувачам усвідомити різницю кольорового рішення.

Для самостійної роботи (за наявності часу) дуже корисно було б запропонувати написати етюди з тієї ж постановки з освітленням іншого забарвлення. Таке, більш заглиблене, опрацювання цього завдання додатково надає здобувачам можливості закріплення навичок кольорового

сприйняття. Це завдання, точніше, низка завдань (і ми наполегливо рекомендуємо розширити їх так, як було вказано вище, самостійною роботою), буде особливо корисне на початку навчання живопису, коли ще триває засвоєння навичок сприйняття кольору, проте не на самому початку навчання, а тоді, коли здобувачі вже мають належні навички зображення об'ємної форми. Як показує досвід, варто запропонувати ці постановки в першому семестрі другого року навчання. Раніше завдання може виявитися надто складним.

Для основного завдання ми обрали софіт яскраво-червоного відтінку, щоб надати студентам можливість спостерігати стан, який можна побачити у природі під час яскравого сходу чи заходу сонця.

Рис. 1. Денне освітлення з вікна

Рис. 2. Електричне біле тепле освітлення, софіт

Рис. 3. Електричне жовтогаряче освітлення

Рис. 4. Електричне червоне освітлення

Під час демонстрації різниці освітлення, для усвідомленого сприйняття і закріплення теоретичних знань з кольорознавства варто наголосити на такому. У натюрморті, який освітлено активним кольоровим світлом, відмінність у кольорі набуває підвищеної сили.

Червоне світло забарвлює всі поверхні, до яких торкається, у рожево-червоно-жовтуваті відтінки. Водночас викликає в тінях відчутно зелені, бузкові та синьо-зелені. Варто пам'ятати: взаємозв'язок кольору світла і тіні підлягає закономірності кольорового контрасту взаємно протилежних кольорів у кольоровому колі (рис. 7). Якщо, наприклад, як у нашій постановці, колір світла – червоний теплий, то колір тіні буде протилежний – зелений холодний. Чим тепліший буде червоний – тим холодніший зелений, і навпаки. В активно забарвленому освітленні цей контраст має бути очевидним. Треба лише постійно спрямовувати на це увагу студентів.

Може бути особливо цікавим спостерігати, як змінюється предметний колір у всіх градаціях форми під впливом освітлення. Як відбувається перетікання від світла в напівтіні. Якими несподівано сильними та кольоровими можуть бути рефлекси. Навіть відблиск – найсвітліше місце на предметі, не буде зовсім білого кольору, а набуде кольору освітлення.

Оскільки здобувачі пишуть два варіанти натюрмрту (основна робота й етюд), цей етап доречніше робити паралельно, ніж послідовно. Тобто зробити першу прописку в денному освітленні на одному полотні, одразу зробити теж саме в кольоровому світлі на іншому, із проведенням порівняння двох станів. Це набагато наочніше й корисніше для розуміння, ніж якщо виконувати один натюрмрт від початку до кінця, а потім переходити до іншого. Для аналізу результату роботи краще ставити поряд обидва натюрмрти, оцінювати їх у порівнянні, особливо звертати увагу на відтворення стану освітлення.

Рис. 5, 6. Приклади постановки натюрмрту в електричному червоному освітленні

Рис. 7. Схема взаємозалежності кольору світла і тіні

Рис. 8. Робота над постановкою натюрмрту в червоному освітленні

Рис. 9. Наочне порівняння колориту живопису в денному та червоному освітленні

Рис. 10, 11. Приклади робіт здобувачів 2-го року навчання ХГФ в яскравому штучному й денному освітленні. Полотно, олія

Важливо показати здобувачам значущість цього завдання (на прикладі досить простого мотиву натюрморту) для подальшого використання знань і навичок аконстантного сприйняття і передачі кольору у створенні, наприклад, фігуративних композицій з різними світловими ефектами (свічка, вогнище, схід сонця, вечір тощо). Варто показати зразки творів майстрів світового мистецтва з вирішенням подібних живописних завдань, як-от: «Гравці в кості» (1651 р.), «Новонароджений» (1649 р.) Жоржа де Ла Тура; «Муцій Сцевола у присутності Ларса Порсенни» (1640-ві рр.) Матіаса Стоммера; серія творів «Стоги сіна в різному освітленні в різні пори року» (1890–1891 рр.), «Скелі біля Пурвіля» (1882 р.), «Етрета» (1883 р.) Клода Моне; «Діти на пляжі. Етюд для картини «Літо»» (1904 р.), «Дівчинка на пляжі» (1910 р.) Хоакіна Сороли; «Прованський глечик» (1930 р.), «Натюрморт із квітами» (1930-ті рр.) П'єра Боннара. Особливу роль освітлення відіграє у творчості митців Одеської мистецької школи. Твори кількох із майстрів наведемо як приклад.

Також завдання натюрморту створює підґрунтя для подальшого успішного виконання

завдання навчальної (художньо-творчої) практики ПЛЕНЕР на 3-му курсі з постановкою натурника під кольоровою парасолею чи в яскравому капелюсі.

Варто зазначити, що найбільш корисно зробити декілька схожих натюрмортів для виконання таких завдань. Якщо ми робили натюрморт, освітлений червоним світлом, треба, неодмінно, зробити ще хоча б один протилежний, із синім чи зеленим. Зрозуміло, що академічних годин на такі об'ємні завдання може не вистачати. Єдиний вихід – запропонувати це цікаве завдання зробити під час самостійних годин, чи як домашню роботу. Тобто досконально проробити тему за допомогою низки завдань, що надасть здобувачам вищої освіти можливість виробити навичку сприймання контрасту в кольорі між тіньювою і освітленою частинами предмета, розширить їх колористичний діапазон і підготує до виконання наступних, більш складних завдань із живопису. Як-от можливості передавати складні та швидкоплинні стани природи: світанкові, сутінкові, вечірні, на заході сонця, освітлення перед грозою та інші.

Рис. 12. Орест Слешинський. У порту. 1959 р. Дипломна робота випускника Одеського художнього училища імені М.Б. Грекова. Керівник Л.І. Токарева-Олександрович

Рис. 13. Орест Слешинський. Вечір у Сичавці. Початок 2000-х рр.

Рис. 14. Адольф Лоза. Колоната. Світло, що йде. 1994 р.

Рис. 15. Адольф Лоза. Теплий вечір. 1997 р.

Рис. 16. Сергій Лозовський. Золотий вечір. 2014 р.

Рис. 17. Сергій Лозовський. Сільський мотив. Вечір. 2010-ті рр.

Рис. 18. Постановка пленерної практики здобувачів 3-го курсу

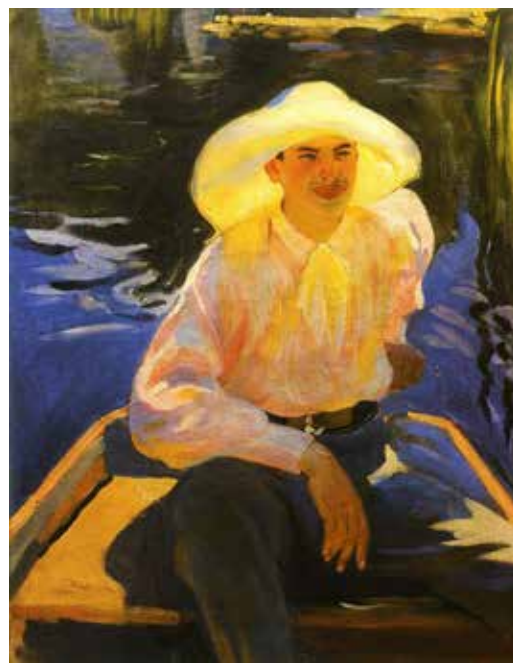

Рис. 19. Олександр Мурашко. На кормі. Портрет Жоржа. 1906 р.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. У статті досліджено методологічні принципи роботи над постановкою натюрморту в умовах кольорового освітлення, подані рекомендації для викладачів і настанови з особливостей набуття навичок аконстантного сприйняття кольору та його передачі в живопису для здобувачів мистецьких спеціальностей. Надалі варто буде зосередити увагу на інших аспектах проблем кольору в набутті фахових компетентностей у галузі живопису й кольорознавства, зокрема контражуру, обмеженої кольорової гами й інших колірних гармоній на прикладах не тільки натюрмортів, а й постановок з фігурою людини у визначеному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Губаль, Б. І. (2016). Навчальний посібник «Спеціальний живопис» для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму підготовки 022 «Дизайн» спеціалізації «Дизайн середовища» Івано-Франківськ. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/3893.pdf>
2. Денисенко, С. М. (2021). *Теорія кольору: навчальний посібник*. Київ: НАУ.
3. Іттен Йоганнес. (2022). Мистецтво кольору: Суб'єктивний досвід і об'єктивне пізнання як шлях до мистецтва. URL: arthuss.com.ua
4. Лоза, Н. А., Носенко, А. І., Величко, Д. О. (2023). Натюрморт в умовах кольорового освітлення. Методичні рекомендації до навчальної дисципліни «Теорія та практика живопису» для самостійної роботи здобувачів вищої освіти 2-го року навчання спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво). Одеса.
5. Носенко, А. І., Лоза, Н. А., Величко, Д. О. (2023). Методичні засади формування професійних компетентностей у сфері живопису майбутніх вчителів образотворчого мистецтва на прикладі роботи над завданнями «Натюрморт у холодній та теплій кольоровій гамі». *Актуальні питання гуманітарних наук*. 66/3. 175–185. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-3-25>
6. Носенко, А. І. (2006). *Пленер у живописі Одеси другої половини ХХ – початку ХХІ ст.* [Автореф. дис. канд. мистецтвозн.]. Харків.
7. Прищенко, С. В. (2009). *Кольорознавство: навчальний посібник* / за редакцією Є. А. Антоновича. Київ: ВД «Кондор».
8. Прокопович, Т. (2022). *Основи кольорознавства: навчальний посібник*. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки.

REFERENCES

1. Hubal, B. I. (2016). Navchal'nyy posibnyk "Spetsial'nyy zhyvopys" dlya studentiv osvith'o-kvalifikatsiynoho rivnya "bakalavr" napryamku pidhotovky 022 "Dyzayn" spetsializatsiyi "Dyzayn seredovyshta" [Textbook "Special Painting" for students of the educational and qualification level "Bachelor" of the training direction 022 "Design" of the specialization "Environmental Design"]. Ivano-Frankivsk. Retrieved from: <http://194.44.152.155/elib/local/3893.pdf>
2. Denisenko, S. M. (2021). *Teoriya kol'oru: navchal'nyy posibnyk [Color Theory: Textbook]*. Kyiv: NAU.
3. Itten Johannes (2022). *Mystetstvo kol'oru: Sub'yektyvnyy dosvid i ob'yektyvne piznannya yak shlyakh do mystetstva [The Art of Color: Subjective Experience and Objective Cognition as a Path to Art]*. Retrieved from: arthuss.com.ua
4. Loza, N., Nosenko, A., & Velichko, D. (2023). *Natyurmort v umovakh kol'orovoho osvittennya. Metodychni rekomendatsiyi do navchal'noyi dystsyplyny "Teoriya ta praktyka zhyvopysu" dlya samostiynoyi roboty zdobuvachiv vyshchoyi osvity 2 roku navchannya spetsial'nosti 014 Serednya osvita (Obrazotvorche mystetstvo) [Still life in colored lighting. Methodological recommendations for the academic discipline "Theory and practice of painting" for independent work of higher education students of the 2nd year of study in the specialty 014 Secondary education (Fine arts)]*. Odesa.
5. Nosenko, A. I., Loza, N. A., & Velichko, D. O. (2023). *Metodychni zasady formuvannya profesiynykh kompetentnostey u sferi zhyvopysu maybutnikh vchyteliv obrazotvorchoho mystetstva na prykladi roboty nad zavdannamy "Natyurmort u kholodniy ta teploty kol'orovi hamy" [Methodological principles for the formation of professional competencies in the field of painting of future teachers of fine arts on the example of work on the tasks "Still life in cold and warm colors"] Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk – Current Issues of the Humanities*. 66/3. 175–185. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-3-25>
6. Nosenko, A. I. (2006). *Plener v zhyvopysi Odеси druhoyi polovyny XX – pochatku XXI st. [Plein air in Odessa painting of the second half of the 20th – beginning of the 21st century]*. Avtoref. dys. na zdobuttya stupenya kand. myst.: PhD thesis. 17.00.05. Kharkiv.
7. Pryshchenko, S. V. (2009). *Kol'oroznavstvo: navchal'nyy posibnyk [Color science: a textbook]*. Kyiv: Publishing house "Kondor".
8. Prokopovych, T. (2022). *Osnovy kol'oroznavstva: navch. posib. [Fundamentals of Color Science: Textbook]*. Lutsk: Volyns'kyi natsional'nyy universytet imeni Lesi Ukrayinky – Lesya Ukrainka Volyn National University.

Methodological principles of working on the task “Still life in color lighting” in the context of forming competencies in the field of painting for students of higher education in art specialities

Anna Ivanivna Nosenko
Candidate of Art History, Associate
Professor, Honored Art Worker of Ukraine,
Head of the Department of Fine Arts
The State Institution “South Ukrainian
National Pedagogical
University named after K. D. Ushynsky”
ORCID: 0000-0001-6876-5382

Natalya Adolfivna Loza
Honored Artist of Ukraine, Associate
Professor, Associate Professor at the
Department of Fine Art
The State Institution “South Ukrainian
National Pedagogical
University named after K. D. Ushynsky”
ORCID: 0000-0002-2313-4584

Dmytro Oleksandrovych Velichko
Honored Art Worker of Ukraine, Associate
Professor, Dean of the Faculty of
Graphic Arts, Associate Professor at the
Department of Fine Art
The State Institution “South Ukrainian
National Pedagogical
University named after K. D. Ushynsky”
ORCID: 0000-0003-4961-2481

The article reveals the relevance and importance of working on the task of creating a still life in colored lighting conditions in order to acquire professional competencies in the field of painting for students of higher education in art specialities at the Art and Graphic Faculty of the State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky.” It shows the methodological principles of creating a still life composition for the most vivid manifestation of color changes. It reveals the significance of visual experiments with changing the lighting of a single still life for the development of a theoretical understanding of the principles of color change in the illuminated and shadowed parts of objects and practical skills of constant perception of the motif. The correspondence of light and shadow colors with the interdependence of complementary (contrasting) colors in the color wheel model is proven. A correlation has been identified between the task of painting still lifes in colored lighting conditions and the subsequent complication of the motif into thematic figurative compositions in conditions of special natural lighting conditions (sunrise or sunset) or artificial lighting (fire, candlelight). Methodological examples of works by European and Odessa artists who focused on the problem of lighting in their work are provided for visual demonstration to students. Scientific novelty: the article is the first to reveal in detail the methodological principles of working on the task “Still life in colored lighting” as a necessary part of the system of forming professional competencies in the field of painting for future artists and teachers of fine arts.
Keywords: still life under colored lighting, constant color perception, professional competencies in field of painting, painting techniques.

